

8. ВЪВ ВОЕННОМОРСКАТА АКАДЕМИЯ В ГР. ЛЕНИНГРАД, СССР (1963 – 1967 Г.)

След завършване на домашния отпуск, около 25 август 1963 г., по познатата процедура се явихме в Министерството на отбраната, получихме задграничните си паспорти, необходимите указания и с влака отпътувахме през Москва за Ленинград.

Раздялата със семейството ми и близките ми беше много трудна. Оставих жена си с двамата ни сина на 4 и 1 година сами. Те живееха заедно с нейните родители, но липсата на съпруг в едно семейство като нашето затруднява сериозно майката при отглеждането на децата.

Семейството ни преди да замина във Военноморската академия

Преди да замина за академията, знаех, че обучението е четири години. Знаех, също така, че се разрешава на семействата да идват в Ленинград след първата година, като имаше ограничен брой служебни квартири. Не се препоръчваше да се живее на частни квартири. Също така знаех, че по време на обучението в годината има две отпуски, една през зимата между двата семестъра и една по-продължителна през лятото.

Така че бяхме настроени за тези трудности, които ни очакваха.

По време на пътуването ми се случи едно много сериозно и трудно за преживяване нещастие. На 63 г. почина баща ми. Това научих след като пристигнах в Ленинград. През лятото с жена ми и големия ми син ходихме на село и се видяхме с него. Жалко, че не можах да го изпратя в последния му път и поне малко да утеша майка ми и братята ми.

Групата офицери, които през 1963 г. започна обучението във Военноморската академия, беше от осем човека. В командния профил предстоеше да се обучават: кап. лейт. Румен Попов, кап. лейт. Тодор Мирчев и кап. лейт. Христо Харалампиев. Те бяха от един випуск на Морското училище. По специалност електрообзавеждане на кораба бяха капитан-лейтенант Иван Каменов и ст. лейт. Дойчо Желев, а по специалност радиотехнически средства ст. лейт. Никола Кожухаров, ст. лейт. Йордан Николов и моя милост ст. лейт. Иван Йотов.

Ние всички се познавахме и бързо намерихме общ език, още повече че няхмахме никакви служебни взаимоотношения освен отношенията между старши и младши по звание, което не само по устав, но и по традиция се спазваше между випуските на Морско училище. Най-добре тогава се познавахме с Никола Кожухаров, с когото преди четири години бяхме заедно на курс във Военноморското училище в гр. Гатчина.

Пътуването беше дълго и освен да наблюдаваме навън, четяхме книги, разговаряхме, а едно каре основно играеха карти.

Докато чакахме в Созопол да получим новите кораби, там вече бяха офицерите от щаба на 4 Дивизион от Балчик. Между тях бяха Тодор Мирчев и Иван Каменов. През свободното време те често играеха бридж. Аз не съм особен любител на картите, но се научих малко да играя и бридж.

Фактически по време на пътуването Тодор Мирчев и Иван Каменов ни учеха нас останалите на тази игра. Най-активен от нас като че ли беше Румен Попов.

Трябва да кажа, че оформилата се по време на пътуването група пренесе в академията в българската колония играта на бридж.

И така, след два дена и три нощи пътуване сутринта пристигнахме на Московската гара в Ленинград. Бяхме посрещнати от офицер от академията и след това настанени в общежитието за чуждестранни офицери, което се намира на Василевския остров на „11 линия“. Общежитието се намиреше в четириетажна сграда. Стаите, в които бяхме настанени, бяха за 2, 3 или 4 човека. На всеки етаж имаше обща кухня и обща баня. На партера имаше столова. На входа денонощно имаше портиер, обикновено жени. Те държаха да се спазват правилата в общежитието и безопасността на хората и сградата. В него живеяха само офицери. За семейства общежитието беше в друг район на града. По сегашните разбирания общежитието предоставяше скромни условия за живот, но като че ли тогава това не ни правеше особено впечатление. Тъй като имаше офицери от различни държави, имаше някакво райониране. Българските офицери, ако не се лъжа, бяхме на 3. етаж.

Когато пристигнахме, в Академията вече се обучаваха във втори и по-горни курсове български офицери по различни специалности. За моя радост тук вече бяха и моите приятели и съвипускници Кирил Антонов и Петър Живков, с които сме били в едно класно отделение 6 години. Тук бяха още кап. III ранг Йовчо Георгиев, кап. III ранг Иван Дюлгерев, капитан-лейтенант Михаил Михайлов, ст. лейт. Анатоли Комянов, ст. лейт. Иван Липов, ст. лейт. Мишо Филипов. Имаше и офицери, които се обучаваха в едногодишен курс по определена специалност.

Занятията с офицерите от чуждестранния факултет се провеждаха основно в Учебния корпус за факултета (Старинна сграда) на крайбрежната улица „Лейтенант Шмид“ на десния бряг на р. Нева, недалеч от общежитието. Част от занятията, особено за инженерните специалности, се провеждаха в лабораториите и кабинетите в основната сграда на академията, която е разположена в друг район на града (Петроградски район).

*Учебната сграда на
Факултета за
чуждестранни
офицери*

*Сградата на Военно-
морската академия, в
която е от 1945 г.*

*Адмирал Юрий Александрович
Пантелеев*

Началник на Военноморската академия беше адмирал Юрий Александрович Пантелеев.

Всички чуждестранни офицери организационно бяха в Петия факултет на академията. Началник на факултета беше контраадмирал Филипов. Във факултета имаше Началник на курс, в който бяха включени офицерите от командните специалности, и Началник на курс – от инженерните специалности.

В първите дни бяхме запознати с плановете за обучението ни. За инженерните специалности се предвиждаше една подготвителна година. Тъй като по-голямата част от офицерите от другите националности нямаша висше образование, пък и не всички български офицери имаха такова, през

подготвителната година се изучаваха общоинженерни дисциплини и особено висша математика, за да се осигури изучаването на специалните дисциплини на ниво, съответстващо за висше инженерно образование. Така например по специалността, по която предстоеше да се обучавам – „Радиотехнически средства“, квалификацията е „инженер по радиоелектроника“.

В нашия випуск на академията по инженерни специалности се обучаваха офицери от Германската демократична република, Полша и Румъния. През първата година част от занятията се провеждаха заедно. Това позволи да се опознаем и да създадем добри приятелски отношения. Разбира се, в отношенията помежду ни оказваха влияние традиционните отношения между нациите и държавите. Ние, българите, имахме добри отношения с всички, но например между поляците и немците имаше известна сдържаност и бих казал студенина.

Аз например имах много добри приятели от всичките нации. Отличен приятел ми беше Стефан Павлюк, полски офицер, с когото поддържахме контакти доскоро. Добри приятели от немците бяха Ервин Май, Вицнер и други. Много добър приятел беше румънският офицер Мирча. Той обаче не можа да завърши. След една от отпуските не се върна. Той беше много общителен и поддържах добри връзки и с руснаци. Може би това не се е харесало на някого. Тогава отношенията между Румъния и Съветския съюз започнаха да се влошават.

Иначе, както между трима ни – Никола, Данчо и мен, отношенията през цялото време на обучението и след завършване на академията бяха много добри. Такива бяха и си останаха и между нашите семейства. Това се отнася и за по-голямата част от офицерите и нашите семейства, с които бяхме по едно и също време в академията.

През първата, подготвителната година изучавахме следните дисциплини: висша математика, физика, теоретична механика, машинно чертане, руски език, електротехника, радиотехника и др. По висша математика освен класическите раздели изучавахме теория на вероятностите и случайни процеси. На нас, българските офицери, тези дисциплини не бяха особено трудни, тъй като имахме добра подготовка от Морско училище, но на офицерите от другите националности по тяхна преценка беше доста трудно. Освен това, за нас руският език не беше проблем, докато за тях и това беше една от трудностите в обучението им.

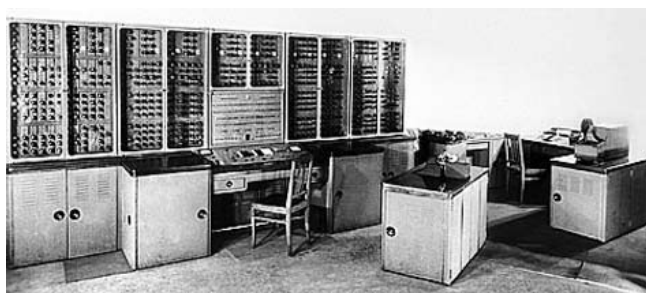
Много силно впечатление ми направиха преподавателите със своите знания и педагогически способности. Всички се отнасяха много доброжелателно и дори приятелски с нас. Това обаче не беше за сметка на високите изисквания към нас за усвояване на учебния материал. Помня още имената на някои от преподавателите през първата година, по математика – Ирина Максимова и Меленевска, по механика – Дина Качуринер, на другите съм ги забравил, помня някои физиономии. Особено приятна и обичана от нас беше Максимова, която беше вече в пенсия, с бяла коса и вечно усмихнато лице. Тя цял живот е преподавала математика в академията и всички я познаваха и искрено уважаваха. Меленевска беше сравнително млада, стройна и малко въздържана,

но беше отлична преподавателка. Дина Качуринер беше много енергична и с чувство за хумор.

Най-близко да нас беше преподавателката по руски език Надежда Василевна. Отличен педагог и с висока култура човек. Тя дори по-късно установи контакти и с нашите семейства и организираше някои културни мероприятия за тях. Тя знаеше много и за България и българската култура.

През подготвителната година изучавахме за първи път една нова за тогавашните времена област на науката, а именно електронноизчислителни машини (ЕИМ). Такъв беше терминът, който се използваше в Съветския съюз и в България.

За мен лично беше изключително интересна дисциплината, в която изучавахме устройството, принципите на работа и използването на ЕИМ. Дотогава имах само най-обща представа за тази техника от популярни публикации. В академията имаше електронноизчислителен център, в който работеше една от първите универсални ЕИМ в Съветския съюз „Урал 1“. Това беше ЕИМ, както по-късно се наричаше, от първото поколение машини в Съветския съюз, на електронни лампи. Залата, в която се разполагаше машината, беше 60 – 70 кв. м, а повечето блокове бяха по-високи от човешки ръст. Тази машина се водеше за сравнително малка в сравнение с БЕСМ (Большая электронновычислительная машина). Основното предназначение на „Урал 1“ беше за извършване на инженерни разчети. Когато посетихме изчислителния център, почувствах някаква тайнственост в работата на такава огромна машина.

Част от блоковете на електронно-изчислителната машина „Урал-1“

С цел да разберем как се използва ЕИМ разработихме някаква задача. Резултатът се получаваше отпечатан на тясна хартиена лента (подобно на лентите на сегашните касови апарати) и трябваше да се анализират числата и тяхното значение.

Сега вече мога да кажа, че това бяха първите ми стъпки в дейност, която ще заеме основно място в работата ми и бъдещия ми живот.

Обучението през подготвителната година се провеждаше по класическите методи за висшите училища. Лекции, упражнения, практически занятия, лабораторни упражнения, семинари, зачоти, зачоти с оценка и изпити.

Между първия и втория семестър имахме около 15 дена отпуска през м. януари. Това беше голяма радост за мен да видя жена си и двамата си сина, а също близките и приятелите.

Някъде през пролетта през м. май жена ми дойде по покана на нейната приятелка от ученическите години Елена. Елена живееше с майка си и имаха възможност да ни предоставят една малка стая за спане. Разбира се, получих официално разрешение да живея на квартира. За съжаление Лена, както я наричахме, я нямаше в Ленинград. Тя беше се омъжила и живееше на север в малкото населено място Гремиха – база на атомни подводни лодки. Мъжът ѝ Миша беше военен лекар, радиолог. Така че живеехме с майката на Лена, Клавдия Самойлова. Квартирата беше в старо здание на площад „Лев Толстой“ в Петроградския район. Оживено място на тогавашния проспект „Киров“. Аз естествено ходех на занятия през деня до към 14 ч., а след това бързо се прибирах при жена ми. Тя нямаше проблеми с контактуването си на руски език, тъй като беше учителка по руски език и знаеше много добре езика. Говореше граматически много правилно руски език. Тя се запозна с една братовчедка на Лена, която беше директор на районната библиотека, недалеч от квартирата, а чрез нея и с други хора. За жена ми беше много интересно идването ѝ в Ленинград. За първи път излизаше зад граница.

Прекарахме около два месеца заедно, но почти не спирахме да мислим за децата си, за които се грижеха родителите на жена ми.

След семестриалните изпити през Москва, където разгледахме каквото може за един ден, с жена ми се прибрахме във Варна. Големият син вече беше на 5 години, а малкият на 2.

Подготвителната година завърши много добре и от есента ни чакаше същинската подготовка по специалността.

Едната година в Ленинград позволи да свикнем малко с живота в големия град, мисля, че градът тогава имаше 3 млн. жители. Трудно можеше да се свикне с климата. През зимата беше много студено. Като се добави и високата влажност и вятърът, и студът често беше непоносим. Освен това, събитие беше да се покаже слънцето. За разлика от лятото, особено през юни – юли, когато то почти не залязва.

Спомням си, че през зимите, като замръзнеше Нева, по-смелите руснаци преминаваха по леда на реката на другия бряг. Един път и ние, 2 – 3 души, се решихме да се разходим по леда, но не чак до другия бряг.

С храната в стола свикнахме, а в събота и неделя си купувахме храна от магазина и дори понякога си готвехме. Между нас имаше някои с добри кулинарни способности. Спомням си като такива се проявяваха Тодор Мирчев, Кирил Антонов и др. Специалист по рибите беше Румен Попов. В хранителните магазини тогава имаше разнообразни продукти. Асортиментът на риби беше много богат.

Като се връщаме в България по време на отпуските, правехме впечатление на близките и познатите, че сме с много бледи лица и че като правило почти всички сме отслабнали. Според мен това се дължеше на суровия климат и най-вече на липсата на слънчево греене и даже светене.

Летният отпуск премина неусетно и отрано започнахме да се приготвяме за заминаване в Ленинград. Казвам, че се приготвяме, защото преди да си

тръгнем в отпуск, дадоха на семейните български офицери, които желяха, квартири на близка до общежитието и факултета улица. Квартирите бяха на 14 линия. Може да се каже, че това беше общежитие за семейни.

Ние с жена ми и близките ни решихме, че е по-добре да вземем със себе си малкия син Пламен, а големият да остане при баба и дядо. На него не му беше много приятно, но с двамата нямаше как да се справим. Освен това Валерий растеше по-слабичък и климатът беше крайно неподходящ за него. Малкият син Пламен се развиваше физически добре.

Така че в края на м. август тримата заедно с групата офицери отпътувахме за Ленинград. Като тръгнахме, в България беше много топло. Жена ми беше облякла Пламен с бяло костюмче и като пристигнахме на гарата в Ленинград, беше доста студено и дори прехвърчаха снежинки. Успяхме бързо да намерим такси и да се приберем в общежитието.

Още няколко думи за общежитието. Това беше една типична, както ги наричат руснаците, „комунална квартира“. Един дълъг коридор със стаи от двете страни. Обща кухня и санитарни помещения. Нашата стая беше малка, с три легла и най-необходимите мебели.

Въпреки всичко бяхме много доволни. Условията способстваха да се опознаем помежду си. Децата играеха ту в една, ту в друга квартира. Пламен беше едно от най-малките деца и всички му се радваха. Ние бяхме „съседни“ по стая с Емил Станчев и жена му Алис. Те имаха една дъщеря Юлиана, която много си играеше с Пламен. Друго дете, пак по-голямо, което обичаше да си играе с Пламен, беше синът на Йордан Николов, Марин.

Спомням си, че тогава през есента си купихме телевизор и това внесе разнообразие в ежедневието ни.

*Снимка от годините
на обучение във
Военноморската академия*

С интерес очаквахме началото на занятията от тригодишното ни обучение вече по програмата на Академията. Почти всички занятия се провеждаха само с нашата група от трима човека. Мисля, че само по философия и още по една-две дисциплини часовете бяха общо. Между другото, имаше един куриозен случай групата да бъде само от един офицер. Това беше Мишо Филипов, който беше в група с един полски офицер, но него го отзоваха в Полша и Мишо остана сам.

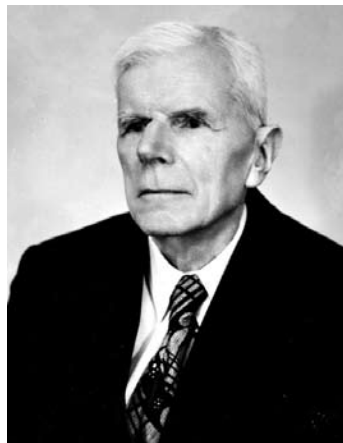
По принцип групите по инженерните дисциплини във факултета не бяха големи и до голяма степен обучението беше почти индивидуално. Преподавателите много добре познаваха всеки един от нас и неговите възможности.

Нашите преподаватели бяха основно от катедра „Радиолокация“ (катедра 42) на 4 факултет „Радиоелектроника“ на Военноморската носител на орден Ленин академия (Военно-морская орде-

на Ленина академия – ВМОЛА). Това беше официалното име на академията тогава. Имаше и преподаватели от други факултети, но те бяха по-малко.

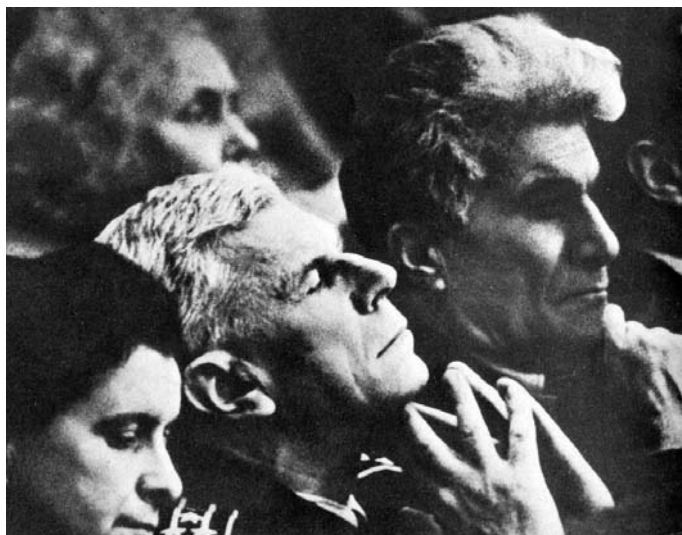
Началник на катедра „Радиолокация“ беше полковник професор, доктор на науките Игор Василиевич Бренев. Той беше роден през 1901 г. и ни е разказвал интересни случки от своята служба и педагогическа практика. Беше висок, леко прегърбен, с бяла коса, светло лице и очи. Той целият излъчваше някакво благородство и аристократизъм. Говореше тихо и спокойно. Всичко това, както разбрахме по-късно, не е случайно. Игор Василиевич беше племенник на руския писател Антон Павлович Чехов. Като учен професор Бренев има заслуги за създаване на първата радиолокационна станция в Съветския съюз. Той е работил заедно с известния специалист по радиолокация академик адмирал Берг. Последните научни интереси на проф. Бренев бяха в радиотехническото разузнаване и радиоелектронната борба. В нашия учебен план имаше такава дисциплина и за наша радост ни я четеше той. Ние, слушателите, както се наричат обучаваните в академията, от нашата група с удоволствие слушахме неговите лекции и чакахме срещите с него. Игор Василиевич се ползваше с голям авторитет и уважение сред всички в Академията.

Игор Василиевич имаше всестранни интереси. Интересуваше се от историята. Любител беше на класическата музика.

*Полковник професор
Игор Василиевич Бренев*

*Игор Василиевич слуша
Шестата симфония на
Шостакович
(снимката е от
списание „Спутник“
№5 от 1974 г.)*

Беше издал няколко интересни книги за историята на радиото в Русия и за историята на подводните кабели за връзка („Глас през океана“).

Обучението ни започна с някои фундаментални дисциплини за специалността, преминава през специалните и профилиращи за специалността дисциплини и завършва със защита на дипломна работа.

*Кап. I ранг професор доктор
на техническите науки
Андрей Николаевич Тупосев*

По математика продължихме с теория на вероятностите и изследване на операциите. Трябва да подчертая, че обучението, особено по случайните процеси, продължи и при изучаването на някои специални дисциплини, където на практика се използват тези методи. Например спомням си, че имахме една дисциплина, в която се разглежда радиолокационното наблюдение в условията на клатене на кораба. Преподаваше ни я кап. I ранг професор, доктор на техническите науки Андрей Николаевич Тупосев. Може да се каже, че от него разбрах до голяма степен същността на използване на статистическите методи при разглеждане на конкретни проблеми и въпроси. Андрей Николаевич не беше много висок, слаб и енергичен. Запомнил съм, че много пушеше. Един път дори се пошегува и каза „Интересно ми е какво правят в междучасието тези, които не пушат?“. Друго,

което научихме после за него, е, че е завършил Художествената академия в Ленинград и вече е имал няколко самостоятелни изложби.

По подобен начин, т.е. с използване на математически, и по-специално на статистически методи се изучаваха и повечето дисциплини от специалността. Даже в такава дисциплина като „Бойно използване на радиотехническите средства“ широко се използваша вероятностни методи. Преподаваше ни тази дисциплина кап. I ранг професор, доктор на науките Дмитрий Сергеевич Раль. Високоерудирани офицер, с богат опит в използване на корабните радиотехнически средства. Трябва да отбележа, че почти всички преподаватели-офицери бяха участници във Втората световна война и често свързваха учебния материал с личния си опит от войната.

Кап. I ранг професор, доктор на науките Дмитрий Сергеевич Раль беше началник на катедрата по бойно използване на радиотехническите средства (катедра 41).

Дмитрий Сергеевич Раль като лейтенант от радиотехническата служба на крейсер „Киров“ е участвал в отбраната на Рига, Талин и особено успешно в отбраната на Ленинград през есента на 1941 г. Крейсер „Киров“ е бил на котва в река Нева и с мощната си артилерия (180 мм оръдия) е обстрелвал позициите на хитлеристите при обсадата на Ленинград. Доколкото помня, бил е ранен, защото фашистката авиация се опитвала да предотврати използването на корабната артилерия по позициите им на суша.

Фамилията на Дмитрий Сергеевич е от шведски произход. Той е потомък на пленени шведски офицери през войните, водени от Русия със Швеция, които са оставали на служба в Русия.

Дмитрий Сергеевич беше не висок на ръст с жив поглед, енергичен и много контактен. Беше много опитен преподавател и често през време на часовете беседвахме по различни проблеми от живота и съвременния свят. Например, запомнил съм едно негово виждане относно ролята и поведението на различните „началници“, които ходят на работа със служебен автомобил. Коментирайки това, че те често забравят за проблемите на обикновените хора и едва ли не живеят в друг свят. Той казваше, че такива ръководители всяка сутрин първо трябва да минават покрай гробищата, преди да отидат на работа, за да помнят, че и те са както всички други хора.

За съжаление Дмитрий Сергеевич получи внезапно инфаркт и за известно време ни преподаваха други преподаватели. Дисциплината мисля, че се изучаваше два семестър, и той след като се възстанови, продължи да ни преподава. Като дойде при нас, ни разказа как се е случил инфарктът. Той пушеше доста много. След работа по пътя към спирката на трамвая решил да запали цигара. Дръпнал няколко пъти, но странно за него не му било приятно да пуши както друг път. Той разказваше, че решил да дръпне още един път и да хвърли цигарата. Тогава минавал по моста на рекичката, която протичаше недалече от академията. Той каза „Дръпнах и повече нищо не помня“. Бързо го закарали в болницата и успели да го спасят.

Друг преподавател, за който искам да разкажа, е преподавателят ни по „Импулсни и цифрови устройства“ кап. I ранг доцент, кандидат на техническите науки Лемир Филипович Маковкин. Беше много висок и строен офицер. Имаше проблеми със зрението и затова постоянно носеше очила. Добродушен и сърдечен човек с чувство за хумор. Той имаше особена слабост към нас, българите, и към немците. Знаеше отлично немски език и някои български думи и изрази, както и на езици на офицерите, на които е преподавал.

Дисциплината беше интересна, защото беше в основата на много радиотехнически устройства, а също така и на ЕИМ. Той преподаваше ясно и разбираемо и усвояването на учебния материал не беше проблем за нас. Той също както други преподаватели разговаряше с нас по различни теми от службата и живота. Интересуваше се от България и също така знаеше много неща от историята и литературата ни.

Посвещавахе много от свободното си време за превод на художествени книги от немски език, предимно свързани с морето и историята. Също така

Кап. I ранг доцент кандидат на техническите науки Лемир Филипович Маковкин (снимката е направена на 29 март 2004 г. в деня на 80-та му годишнина)